

13. Cook N. Tone of Voice and Mind: The connection between intonation, emotion, cognition and consciousness. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2002. 291 p.
14. Frank Ault Jr., E. Murray. Content-analysis studies of psychotherapy. *Psychol. Bulletin*. 1955. Vol. 52, # 5. P. 377–395.
15. Mozziconacci S. Prosody and Emotions. *Proceedings of the 1st International Conference on Speech Prosody, Aix-en-Provence, 11–13 April 2002*. Aix-en-Provence : ISCA, 2002. P. 1–9.
16. Sacks H., Schegloff E. A., Jefferson G. A simplest systematic for the organization of turn-taking in conversation. *Language*. 1974. Vol. 50, # 4. P. 696–735.
17. Scherer K. Emotions effects on voice and speech: A review of research paradigms. *Speech Communication*. 2003. № 40. P. 227–256.

Красовська Інна Валеріївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської мови математичних факультетів Інституту філології Національного університету імені Тараса Шевченка (Україна)

Красовская Инна Валерьевна, кандидат филологических наук, доцент, доцент кафедры английского языка Института филологии Национального университета имени Тараса Шевченка (Украина)

Inna Krasovskaya, PhD in Philology, Associate Professor of English Language Department of Math Faculties at Institute of Philology of National Taras Shevchenko University (Ukraine).

Стаття надійшла: 27.04.2021

Статтю прийнято до друку: 05.05.2021

УДК 811.161.2' 373

DOI 10.31652/2521-1307-2021-32-126-135

ЕТИМОЛОГІЧНО-ОБРАЗНА ОСНОВА Й КУЛЬТУРНО-НАЦІОНАЛЬНА КОНОТАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОНЦЕПТОМ *ДУША*

Тамара Маркотенко

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Україна, м. Старобільськ, пл. Гоголя, 1

e-mail: tamaramarkotenko@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2157-3508

Лариса Мельник

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Україна, м. Старобільськ, пл. Гоголя, 1

e-mail: melniklarisa7@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5999-4156

*У статті проаналізовано українські фразеологізми, до складу яких уходить концепт **душа**, з погляду їхньої семантики, внутрішньої форми й культурно-національного конотативного змісту. За допомогою сучасного підходу до вивчення процесів номінації та явищ мотивованості на багатьох прикладах засвідчено, що, на відміну від прямо-номінативних одиниць, переносно-похідні знаки мови породжуються не логічним мисленням, а в процесі емпіричного осмислення дійсності й відображення її в національно-мовній свідомості.*

Ключові слова: *фразеологічна одиниця, концепт **душа**, семантика, внутрішня форма, культурно-національна конотація, українська мова.*

ЭТИМОЛОГИЧЕСКИ-ОБРАЗНАЯ ОСНОВА И КУЛЬТУРНО-НАЦИОНАЛЬНАЯ КОННОТАЦИЯ УКРАИНСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ С КОНЦЕПТОМ ДУША

Тамара Маркотенко

ГУ «Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко»
Украина, г. Старобельск, пл. Гоголя, 1
e-mail: tamaramarkotenko@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2157-3508

Лариса Мельник

ГУ «Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко»
Украина, г. Старобельск, пл. Гоголя, 1
e-mail: melniklarisa7@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5999-4156

*В статье проанализированы украинские фразеологизмы, в состав которых входит концепт **душа**, с точки зрения их семантики, внутренней формы и культурно-национального коннотативного содержания. С помощью современного подхода к изучению процессов номинации и явлений мотивированности на многих примерах показано, что в отличие от семантики прямо номинативных единиц, косвенно-производные знаки языка порождаются не логическим мышлением, а в процессе эмпирического осмысления действительности и отражения ее в национально-языковом сознании.*

Ключевые слова: *фразеологическая единица, концепт **душа**, семантика, внутренняя форма, культурно-национальная коннотация, украинский язык.*

ETYMOLOGICAL AND FIGURATIVE BASIS AND NATIONAL CULTURAL CONNOTATION OF UKRAINIAN PHRASEOLOGIES WITH THE CONCEPT SOUL

Tamara Markotenko

Taras Shevchenko Luhansk National University
Gogol Sq. 1, Starobilsk, Ukraine
e-mail: tamaramarkotenko@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2157-3508

Larysa Melnyk

Taras Shevchenko Luhansk National University

Gogol Sq. 1, Starobilsk, Ukraine

e-mail: melniklarisa7@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5999-4156

Introduction. *The modern approach to the study of nomination processes and motivations, in particular the consideration of the internal form of phraseology, involves many emerging areas of linguistics: cognitive linguistics, ethnopsycholinguistics, linguocultural studies, cognitive and linguistic psychology, communication theory etc.*

Purpose. *Phraseology is characterized by constant interaction, determinism of components, which is the source of its dynamism and actualization of its internal form. Therefore, the basis for cognitive and onomasiological study of phraseology is a counter-analysis from the concept to the fragment of ethnic consciousness, which contains information about the signified (including verbalized), to the onomasiological structure of phraseology and vice versa.*

This two-vector approach to the analysis of the semantics of phraseological units determines the relevance of our research, the purpose of which is to consider the connection between the etymological and figurative basis and national cultural connotation of Ukrainian phraseologies with the concept of soul.

Methods. *Interpretation of cultural space involves the application of an integrated approach to the study of phraseological semantics (in particular, figurative and etymological basis, internal form, cultural and national connotations) involving not only linguistic but also psychological, ethnographic, anthropological, general cultural data that are available in modern science.*

Results. *The results of the study have shown that in the Ukrainian language there are phraseologies, which include a component of soul. It is an important cultural concept (part of the spiritual world of human). The concept of soul (like any other one) has a dual essence – mental and linguistic. On the one hand, it is an ideal image or, more precisely, a prototype that embodies the culturally determined ideas of speakers about the world, on the other hand, it has a certain name in the language.*

*The opposition of the spiritual and the physical in the picture of the Ukrainian world is reflected in the phraseological units **to rest body and soul, walk like a body without a soul, tremble body and soul, kill soul and body, swear on soul and body, ruin soul and body, lay down soul and body**. Believers' ideas of death as the separation of the soul from the body illustrate the expressions **the soul says goodbye to the body, the soul has left the body**. The concept of soul also functions as a component of phraseology with the meaning «kill»: **take the soul, extract the soul, lose the soul, shake the soul, execute the soul**. The highest degree of sacrifice is expressed through the phraseology **to give one's soul for someone (for something)**.*

*In phraseology, the soul is often analogous to a cavity, a container: **to look into the soul, even from the soul, to climb into the soul, to enter the soul, to take in the soul, to climb into the soul with boots, empty in the soul, and so on**. Money is contained in the soul, acting as an indicator of wealth or poverty: **no money for the soul, not to have a penny for the soul, no penny for the soul**. The soul is the personification of human desires: **the soul does not accept, where (what, how much) the soul desires (wants, craves), everything that the soul wants, to sprinkle the soul**. Phraseology with the concept of soul also reflect Christian ideas about sinfulness, patience, abstinence from temptation, conscience, etc.: **to take sin upon the soul, sin on the soul, to cling***

like a devil to a sinful soul, not to have God in the soul, to sell the soul to the devil (Satan, fiend), to protect (watch over) the soul. The concept of soul is a kind of measure of the moral qualities of human, his way of life: someone has a soul, a soul human, the soul of the company, to blame the soul, to live soul to soul, and others.

With the help of a modern approach to the study of nomination processes and the phenomena of motivation, many examples show that, in contrast to direct nominative units, figurative language derivatives are generated not by logical thinking, but in the process of empirical understanding of reality and its reflection in national and linguistic consciousness.

Originality. *Phraseological material taken from various lexicographical works, ethnographic, religious sources, Ukrainian folklore is involved in the analysis.*

Conclusion. *The linguistic picture of the world of the Ukrainian people is a reflection of the conceptual picture of the world in the language and linguistic means of expression of knowledge about it and is based on its conceptosphere. A prominent place in it belongs to the concept of soul, which is part of a lot of Ukrainian phraseology. Analysis of fixed expressions with the concept of soul shows that it is often «tied» cultural and national connotation of phraseological units, which should be understood as figurative-associative, subjective part of the phraseological meaning resulting from the ratio of the sound casket of the idiom with the cultural code of a certain language community, in which the mentality of the people is revealed implicitly or explicitly.*

Keywords: *phraseological units, concept of soul, semantics, internal form, cultural and national connotation, Ukrainian language.*

Постановка проблеми. Фразеологічні одиниці (ФО) виникли внаслідок культурно-гносеологічної здатності народу фіксувати як стереотипне антропометричне ставлення до об'єктивної дійсності, тобто відбивати певні прототипи й стереотипи етносвідомості, представлені в культурі, традиціях, звичаях. Як зазначалося в наших попередніх розвідках, «дослідження способів фразеологічного вираження етнічного менталітету заторкує проблему співвідношення української мови і культури в її когнітивно-дискурсивному ракурсі» [2, с. 53]. Сучасний підхід до вивчення процесів номінації та явищ мотивованості, зокрема розгляду внутрішньої форми фразеологізмів, передбачає залучення багатьох перспективних галузей мовознавства: когнітивної лінгвістики, етнопсихолінгвістики, лінгвокультурології, когнітивної й лінгвістичної психології, теорії комунікації тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як справедливо зауважує О. Селіванова, «фразеологічна номінація отримала новий дослідницький вектор – аналіз та моделювання психоментального підґрунтя тієї чи іншої зовнішньої форми з огляду на культуру народу, структуру етносвідомості та їхню еволюцію» [6, с. 16].

Асоціативно-образний аналіз семантики й форми фразеологізмів, що передбачає розгляд психоментального й етнокультурного підґрунтя цих усталених мовних знаків, представлений у працях М. Алефіренка, А. Баранова, С. Георгієвої, Д. Добровольського, Л. Мельник, І. Мілевої, Р. Мііняйла, В. Мокієнка, І. Подюкова, В. Телії, В. Ужченка, Д. Ужченка, В. Хлебди та інших сучасних слов'янських фразеологів.

Як відомо, ФО «виконують не тільки (і не стільки) номінативну функцію, а й (скільки) експресивно-оцінну, прагматичну (функцію мовленнєвого впливу), когнітивну, коли вербалізуються елементи матеріальної і духовної культури – могутньої екстралінгвістичної підоснови фразеологічного корпусу» [3, с. 5].

Фразеологізму властива постійна взаємодія, детермінованість складників, що виступає джерелом його динамізму й актуалізації його внутрішньої форми. Тому базовим

для когнітивно-ономасіологічного вивчення фразеології є аналіз від концепту до фрагмента етносвідомості, що містить інформацію про позначуване (зокрема й вербалізовану), до ономасіологічної структури фразеологізму й навпаки. Саме такий двовекторний підхід до аналізу семантики ФО визначає **актуальність** нашого дослідження, **мета** якого – розглянути зв'язок етимологічно-образної основи й культурно-національної конотації українських фразеологізмів із концептом *душа*.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим аспектом дослідження концептосфери української мови слугує фразеологічна семантика й мовна картина світу. Істотну роль у формуванні семантики (зокрема, культурно-національної конотації) фразеологізмів відіграють лексеми-концепти, які входять до їхнього складу.

Розглянемо зміст концепту *душа*, який є складником багатьох фразеологізмів. В українській мові лексема *душа* полісемічна. Тлумачні словники фіксують значення «внутрішній психічний стан людини, з її настроєм, переживаннями й почуттями» [9, II, с. 445], до того ж, одним з основних залишається витлумачення значення з погляду релігії [10, I, с. 750], за яким *душа* – це «безсмертна нематеріальна основа в людині, що становить суть її життя, є джерелом психічних явищ і відрізняє її від тварини» [9, II, с. 445].

Зауважимо, що це визначення не відповідає теологічним уявленням українців, віддзеркаленим у пов'язаних із зоонімічними образами фразеологізмах *собача душа, заяча душа, мишача душа, пропав ні за цапову душу* та под. В останній приповідці образ цапа виступає субституттом табуйованого в мовленні слова *чорт*.

Концепт *душа* часто вживається в релігійних джерелах, усній народній творчості, «у художній літературі при змалюванні раю чи пекла, для індивідуалізації мовлення персонажів, для вираження думки автора як віруючої людини та звичайно при змалюванні обставин, що стосуються смерті людини» [7, с. 273].

У наївно-анатомічній картині світу українців особливе значення має опозиція духовного й тілесного, які формують нерозривну єдність – людину. Український фразеологізм *душею і тілом* – полісемічний: 1) «повністю, до кінця, усім єством»; 2) «у всіх відношеннях»; 3) «гармонійно, у повній внутрішній згоді» [13, с. 283]. Про існування душі в тілі йдеться в таких ФО, як: *як тіло без душі, тільки душа в тілі, тремтіти тілом і душею, згубити душу й тіло, божитися на душу й тіло, душа прощається з тілом, віддати (положити) душу й тіло*.

Про душу складено багато українських прислів'їв і приказок: *Пішла душа по рукам, та й чорту досталась; Як нема душі, то не допоможуть і книші; Не витерпіла душа: на простір пішла; Душа християнська, а совість циганська; Душа душу чує, а серце серцю вість подає; Не поберігши тіла, і душу погубиш* [12, № 390]; *Грішне тіло й душу з'їло; Що тіло любить, те душу губить* [12, № 650]. Якщо людські тіла бувають схожі, то кожна душа – унікальна: *Чужа душа – темний ліс*. В українських пареміях душу ототожнюють із жіночим началом: *Чоловік – голова, дружина – душа*. Християнські уявлення щодо терпіння як способу спасіння душі передають приказки: *Терпи душа – спасенна будеш; Душа не пташка – не виженеш* [12, № 140, 141].

Коли єдність душі й тіла розпадається, це означає, що людина помирає. Таке уявлення простежується в етимологічно-образній основі багатьох ФО: *душа тіло покинула, душа відійшла до Аїда, з душею розпрощатися, душа попрощалася (розлучилася) з тілом, душа охолола, душа преставилася, душа пристала, з душею розлука, душа пішла на виринки* [7, с. 276].

Компонент *душа* наявний у фразеологізмах із семантикою «вбити»: *взяти (витягати, вийняти) душу, стратити душу, зубити душу, витрясти душу* (Як убивство розглядають примусове звільнення тіла від душі).

Уявлення про душу як про щось потаємне дістало міфологічне тлумачення: людина не могла уявити собі душу як психічне, нематеріальне, а уявляла її як особливу повітряну субстанцію, що залишає людину з останнім подихом: *душа з тіла вилетіла, душа вивітрилася*.

За народними віруваннями, після смерті тіло віддавалося землі, а душу отримували Бог або чорт, що закріпилося в етимологічно-образній основі фразеологізмів: *віддати/ віддавати Богу (Богові) душу, Бог (чорт) забрав душу, віддати чортові (дідькові) душу, віддатися на суд Божий, йти до Бога*. Як зазначає М. Олійник, такі вирази характеризуються неоднаковим ступенем експресивності. ФО з компонентом *чорт (дідько)* передають негативну конотацію й мають високий ступінь експресивності, а вирази з компонентами *Бог (Божий)* – навпаки [5, с. 283].

Свідомим і добровільним порушенням Божих чи церковних заповідей у народній уяві виступає «гріх», що відбито у фразеологізмах: *рада б душа в рай, та гріхи не пускають; лежить гріх на душі, брати гріх на душу; ухопитися, як дідько за грішну душу, злий (нечистий, лихий) дух у кого* та ін. Грішна людина, на переконання вірян, переходить у світ без Бога, зводячи своє життя до духовної смерті. Ці уявленні вербалізовані в таких фразеологізмах із концептом *душа*: *не мати Бога в душі, не мати Бога й серця в животі, душу запродали чорту (сатані, нечистому), жити без душі, мертва душа, не мати душі, не мати Христа в душі (серці); Душа в гріху – як поліно у вогні: бачить погибель, а втекти не може* тощо.

Культурно-національна конотація прихована у фразеологізмі *чорт тягне душу* в когось. Якщо людина грішна, нечисті сили нападають на її душу в момент, коли остання розлучається з тілом, пор. «нечіть всунула лапу в рот і видирає душу» [1, с. 220]. Агонія в момент смерті може бути також пов'язана, за народною етимологією, із «небажанням душі відділятися від тіла» [4, с. 165].

Зміна розташування душі в тілі сприймається як стан занепокоєння чи страху: *душа не на місці, душа так і покотилася, душа у п'ятки втекла (сховалася)* тощо.

За релігійними уявленнями, людина, крім тіла й душі, має дух. Саме нематеріальний, невидимий людський дух керує психічним та емоційним станом людини; після смерті «дух знову вернеться до Бога, що дав був його» (Еклезіаст 12: 7; Псалом 104: 29–30). Слово *дух* у Біблії часто використовують як синонім до слова *душа*, що простежується й у фразеологізмах зі значенням «померти»: *віддати (оддати) (Богові) душу (дух, духа), випустити душу (дух), душа пішла (вийшла) з тіла, дух вийшов із тіла, душа відлетіла (вилетіла), дух вийшов (вискочив, випер) з кого, у кого, дух спустити, пуститися духу*. Таку взаємозаміну компонентів *дух/душа* С. Толстая називає «відголоском християнської концепції», що передбачає не бінарне протиставлення «тіло – душа», а тріаду «тіло – душа – дух» [11, с. 231].

Проте *дух* і *душа* – не завжди синонімічні поняття, що відбито й у фразеології: *дух часу (епохи, доби)* – «погляди, потреби, смаки суспільства певного періоду», *важким духом дихати* – «дуже сердитися на кого-небудь, стримуючи до певного часу прямий вияв своїх почуттів», *звести дух* – «трохи перепочити», *набиратися (набратися) духу* – «ставати рішучим, сміливим», *на весь дух* – «дуже швидко, щосили». Пор. низку інших фразеологізмів із компонентом *дух*: *людина з духом* – «смілива людина, хоробра», *людина з душком* –

«суперта, норавлива або непевна», *ні слуху, ні духу* – «пропав хтось», *затаїти (притаїти) дух (дихання)* – «принишкнути, замертти». На вимогу до когось перестати бувати десь (зникнути) уживаються ФО *щоб духу [твого] не було, щоб і дух [твій] не пах (не смердів)*, про відсутність когось чи брак чогось говорять *і духу немає (не лишилось, не стало, не чути)* тощо.

Утрату спокою й рівноваги сприймають як помутніння душі (*скаламутити душу*), збайдужіння людини асоціюється з фразеологічним образом забуття (*душа заросла полином*), душевний біль – із руйнацією душі (*рвати душу, роздирати душу на шматки, розбивати душу; Шабля ранить голову, а слово душу*).

Численними стійкими висловами з концептом **душа** передають найтонші нюанси психічного стану людини: *душа болить (плаче), душа втомилася, весело (радісно) на душі, душа веселіє, на душі погано (паскудно, тоскно), душа холоне, потеплішало (просвітлішало) на душі, аж з душі верне, з душі пре* тощо.

Неприємні відчуття асоціюються з дряпанням по душі: *як лапою по душі дернув, коти шкребуть на душі*. Показово, що, на відміну від тіла, яким здатна володіти інша людина, душу можна тільки *вирвати, вийняти, вибити, видерти*, тобто «вбити» чи «викликати в кого-небудь сильні емоції, хвилювання». Пор.: *видирати душу з тіла* – «жорстоко знущатися з кого-небудь, мордуючи, доводячи до смерті» [13, с. 87]; або ж душу можна *віддати* (Богові чи чорту), тобто «померти, пожертвувати собою заради кого-небудь» чи «продатися комусь». Водночас вираз *віддати душу і серце* позначає «палке кохання».

У фразеології **душа** нерідко аналогізується з порожниною, умістилищем: *заглядати в душу, хоч із душі вийми, залізи в душу, заходити в душу, прийняти в душу, лізи в душу з чобітьми, порожньо в душі* тощо.

За душею містяться гроші, слугуючи показником багатства чи бідності: *без шеляга за душею, не мати за душею і гроша, копійки нема за душею*. О. Селіванова, услід за білоруським фразеологом І. Лепешевим, пояснює походження таких виразів наявністю у слова **душа** первинного значення «ямочки на шиї під кадиком» (за словником В. Даля, згідно з народними уявленнями, там розташована душа): раніше гроші ховали на грудях, саме біля цієї ямочки [6, с. 122]. Метонімічне значення лексеми **душа** у складі ФО може бути зумовлене й тим, що гроші носили «за пазухою», адже, за релігійними уявленнями, душа локалізована саме там.

Історичні словники фіксують і таке значення лексеми **душа**, як «сумління, совість» (за християнським ученням, остання є функцією духу). Людська душа – це її двійник, здатний радіти й страждати, сприймати доброту й болісно реагувати на образи [8, с. 291]. Це відбито у виразах *іти з глибини душі (серця)* – «говорити щиро, відверто», *з дорогою душею* – «із задоволенням, з приємністю», *плювати в душу* – «виявляти зневагу, зачіпати найдорожче, заповітне», *сколихнути в душі (серці)* когось – «викликати в кого-небудь якийсь почуття», *душа не лежить* – «немає прихильності до кого, чого-небудь, не подобається хто-, що-небудь», *терзати душу* – «спричиняти душевний біль, переживання, завдавати моральних страждань».

Душа також є уособленням людських бажань, про що свідчать такі ФО: *душа не приймає* – «не хочеться чого-небудь з'їсти, спожити» [13, с. 279], *куди душа забажає (захоче, запрагне)*, зі сл. *піти, поїхати* і т. ін. – «будь-куди, куди захочеться» [13, с. 281], *як душа забажає, чого душа забажає, скільки душа забажає; закротити душу* – «угамувати жагу, спрагу вживанням незначної кількості їжі або рідини» [13, с. 308].

Моральні взаємини з довкіллям і психічний склад людини характеризують ФО: *від душі* – «щиро», *кривити душею* – «вчинити проти совісті», *багато душі (вкласти)* – «докласти багато зусиль», *жити душа в душу* – «мирне, дружне життя, сповнене любові», *має душу хтось*, *Божя душа*, *широка душа*, *щира душа*, *золота душа* – «чесна, відверта, щедра, доброзичлива людина», *душа компанії* – «улюбленець», *душевна людина* – «добра, пряма, порядна».

За релігійними уявленнями, сенс існування людини на землі полягає в розвитку душі, витримуванні душею випробувань і спокус; намаганні добрими справами та вчинками заслужити помилування від Бога. Це відбито в низці фразеологізмів: *пильнувати душу*, *берегти як душу*, *любити як власну душу*, *своя душа ближча (дорожча)*. У збірці М. Номиса натрапляємо на такі паремії: *Аби душа в тілі, а сорочку хоч і воші з'їли, то дарма; Не той бідний, хто хліба не має, а той, хто душі; То чорт бідний – що душі немає* [12, № 110].

Виразною негативною конотацією позначені ФО *проклята (анахтемська, іродова, чортова) душа*, які вживаються як лайливі. І навпаки, у позитивно конотованих етикетних висловах *царство небесне померлим душам; хай Бог простить його душу; вічний спокій душі; спаси, Боже, мою душу; прости, Господи, не відає душа, що чинить, упокой, Господи, душу померлого раба Твого* сконденсована молитва щодо полегшення подальшої долі душі померлого. Уважалося гріхом, якщо хтось помирав без сповіді й покаяння. Трагічність такої ситуації передає вислів *душа без покаяння*.

Висновки дослідження й перспективи подальших наукових розвідок.

Отже, мовна картина світу українського народу (як віддзеркалення в мові концептуальної картини світу й вербальні засоби вираження знань про неї) спирається на свою концептосферу (фрагменти етносвідомості, що містять вербальну й невербальну інформацію про певні об'єкти пізнання). Чільне місце в останній посідає концепт *душа*, що входить до складу багатьох українських фразеологізмів. До цього компонента дуже часто «прив'язана» культурно-національна конотація ФО (образно-асоціативна, суб'єктивна за змістом частина фразеологічного значення, що постає внаслідок співвідношення звукової оболонки ідіоми з культурним кодом певної мовної спільноти, при якому імпліцитно чи експліцитно виявляється ментальність народу).

Оскільки культурно-національна конотація фразеологізмів базується на культурологічному, національному й народнопоетичному світобаченні української мовної спільноти, окремої уваги, на нашу думку, заслуговує *подальше дослідження* етноунікальності мотиваційних макрокомпонентів, безпосереднього зв'язку між конотативним значенням фразем й асоціативно-образним змістом їхньої внутрішньої форми, способів виявлення й інтерпретації лінгвокультурологічної інформації у ФО, етапів становлення й форми об'єктивації культурно-національної конотації фразеологізмів тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кравченко В. Виписки на картках з етнографічних матеріалів різних дописувачів. *Архів ІМФЕ фo15-3, од. зб. 262.*
2. Маркотенко Т., Мельник Л. Відображення вірувань українців у фразеології. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Філологія (мовознавство) : збірник наукових праць / гол. ред. Є. Б. Барань. Вінниця : ТОВ «фірма «Планер», 2020. Вип. 31. С. 55–63.*
3. Мельник Л. В. Культурно-національна конотація українських фразеологізмів : дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.01 – українська мова. Луганськ, 2001. 206 с.
4. Милорадович В. Народные обряды и песни Лубенского уезда. Сб. ХИФО, 1897. Т. 10.

5. Олійник М. Бути на божій правді : фразеологізми зі значенням «померти» у гуцульських говірках. *Християнство й українська мова*: матеріали наук. конф. Львів, 2000. С. 279–288.
6. Селіванова О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти) : монографія. Київ; Черкаси : Брама, 2004. 276 с.
7. Скаб М. Християнське уявлення про душу людини крізь призму української мови. *Християнство й українська мова*: матеріали наук. конф. Львів, 2000. С. 273–279.
8. Скуратівський В. Т. Русалії. Київ : Довіра, 1996. 734 с.
9. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1970-1980. Т. I-XI.
10. Срезневский И. И. Словарь древнерусского языка. Репр. изд-е. Москва : Книга, 1989. Т. 1–3.
11. Толстая С. М. Терминология обрядов и верований как источник реконструкции древней духовной культуры. *Славянский и балканский фольклор: Реконструкция древней славянской духовной культуры: источники и методы*. Москва : Наука, 1989. С. 215–229.
12. Українські приказки, прислів'я і таке інше / спорудив М. Номис. Санкт-Петербург, 1864. 304 с. (перевид. 1993).
13. Фразеологічний словник української мови / за ред. Л. С. Паламарчука. Київ : Наук. думка, 1993. Кн. 1-2.

REFERENCES

1. Kravchenko V. Vypysky na kartkakh z etnografichnykh materialiv riznykh dopysuvachiv. Arkhiv IMFE fo15-3, od. zb. 262.
2. Markotenko T., Melnyk L. Vidobrazhennia viruvan ukraintsv u frazeolohii. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriiia : Filolohiia (movoznavstvo)*: zbirnyk naukovykh prats / hol. red. Ye. B. Baran. Vinnytsia : TOV «firma «Planer», 2020. Vyp. 31. S. 55–63.
3. Melnyk L. V. Kulturno-natsionalna konotatsiia ukrainskykh frazeolohizmiv : dys. ... kandydata filol. nauk : 10.02.01 – ukrainska mova. Luhansk, 2001. 206 s.
4. Miloradovich V. Narodnyie obryady i pesni Lubenskogo uezda. Sb. HIFO, 1897. T. 10.
5. Oliinyk M. Buty na bozhii pravdi : frazeolohizmy zi znachenniam «pomerty» u hutsulskykh hovirkakh. *Khrystyianstvo y ukrainska mova*: materialy nauk. konf. Lviv, 2000. S. 279–288.
6. Selivanova O. Narysy z ukrainskoi frazeolohii (psykhokohnityvnyi ta etnokulturnyi aspekty): monohrafiia. Kyiv-Cherkasy : Brahma, 2004. 276 s.
7. Skab M. Khrystyianske uiavlennia pro dushu liudyny kriz pryizmu ukrainskoi movy. *Khrystyianstvo y ukrainska mova*: materialy nauk. konf. Lviv, 2000. S. 273–279.
8. Skurativskiy V. T. Rusalii. Kyiv : Dovira, 1996. 734 s.
9. Slovyk ukrainskoi movy: v 11 t. / AN URSS. In-t movoznavstva; za red. I. K. Bilodida. Kyiv : Nauk. dumka, 1970-1980. T. I-XI.
10. Sreznevskiy I. I. Slovar drevnerusskogo yazyika. Repr. izd-e. Moskva : Kniga, 1989. T. 1-3.
11. Tolstaya S. M. Terminologiya obryadov i verovaniy kak istochnik rekonstruktsii drevney duhovnoy kulturi. *Slavyanskiy i balkanskiy folklor: Rekonstruktsiya drevney slavyanskoy duhovnoy kulturyi: istochniki i metody*. Moskva : Nauka, 1989. S. 215–229.
12. Ukrainski prykazky, pryslivia i take inshe / sporudyv M. Nomys. Sankt-Peterburg, 1864. 304 s. (perevyd. 1993).
13. Frazeolohichni slovnyk ukrainskoi movy / za red. L. S. Palpmarchuka. Kyiv : Nauk. dumka, 1993. Kn. 1-2

Маркотенко Тамара Савеліївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри філологічних дисциплін навчально-наукового інституту педагогіки і психології ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (Україна).

Маркотенко Тамара Савельевна, кандидат педагогических наук, доцент, доцент кафедры филологических дисциплин учебно-научного института педагогики и психологии ГУ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (Україна).

Tamara Markotenko, Ph.D. in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Philological Disciplines of the Educational and Scientific Institute of Pedagogy and Psychology of the Luhansk Taras Shevchenko National University (Ukraine).

Мельник Лариса Володимирівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри філологічних дисциплін навчально-наукового інституту педагогіки і психології ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (Україна).

Мельник Лариса Владимировна, кандидат филологических наук, доцент, доцент кафедры филологических дисциплин учебно-научного института педагогики и психологии ГУ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (Україна).

Larisa Melnik, Ph.D. in Philology, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Philological Disciplines of the Educational and Scientific Institute of Pedagogy and Psychology of the Luhansk Taras Shevchenko National University (Ukraine).

Стаття надійшла: 13.04.2021

Статтю прийнято до друку: 20.04.2021